

**Repere metodologice
pentru aplicarea curriculumului la clasa a XI-a
ciclul inferior al liceului
în anul școlar 2023-2024**

Disciplina:

**TERAPII SPECIFICE ȘI ACTIVITĂȚI DE
RECUPERARE ȘI COMPENSARE**

BUCUREȘTI, 2023

Notă: Prezentul document se aplică la toate clasele a XI-a de liceu tehnologic special, indiferent de domeniul de pregătire profesională.

I. INTRODUCERE

PREMISE PENTRU APLICAREA CURRICULUMULUI LA CLASA A XI-A ÎN ANUL ȘCOLAR 2023-2024

Prezentele repere metodologice au ca scop facilitarea demersului instructiv-educativ-recuperator din învățământul liceal tehnologic special în anul școlar 2023-2024.

Terapiile specifice și activitățile de recuperare și compensare continuă și după perioada școlară de gimnaziu, fiind o activitate permanentă, centrată pe nevoile actuale ale fiecărui elev în parte. Acestea sunt o parte importantă a procesului instructiv – educativ deoarece se focalizează pe nevoile elevului din punct de vedere al dobândirii de achiziții și formării de competențe pe arii de dezvoltare și niveluri funcționale, astfel încât acesta să fie pregătit pentru achizițiile curriculare.

Aceste terapii se desfășoară de către profesorul psihopedagog în ședințe de 40-50 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, în funcție de particularitățile de vârstă, de particularitățile ce țin de dezvoltarea individuală și de specificul grupului, în cabinetul de terapie sau în parteneriat cu cadrul didactic de la clasă.

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta profesorul psihopedagog în aplicarea programei școlare și în proiectarea și derularea activităților specifice de recuperare și compensare în concordanță cu planurile cadru în vigoare, specificul disciplinei/al activității terapeutice și cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor.

În toate activitățile de învățare, accentul se va pune pe stabilirea nivelului de achiziții și competențe pe fiecare nivel și domeniu de dezvoltare (cognitiv, vizual, motor, emoțional, al comunicării) și stabilirea direcțiilor clare de acțiune care să contribuie la stimulare și progres.

Cadrul didactic va urmări ca actul educațional terapeutic să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter practic-aplicativ și terapeutic, în vederea formării unor competențe în sfera dezvoltării personale, achizițiilor pe domenii funcționale în vederea creșterii gradului de adaptabilitate, independență și inserție socio-profesională al elevilor.

Dacă în cazul competențelor curriculare, diagnoza se face preponderent în funcție de etalonul impus de standardele curriculare și indicatorii de performanță pe clasă/ disciplină/nivel/specializare, în cazul terapiilor specifice și activităților de recuperare și compensare, diagnoza se face cu precădere în funcție de nivelul de funcționalitate pe domenii/arii de dezvoltare, de achizițiile dobândite și de strategiile și mecanismele corectiv - compensatorii utilizate de elev.

Prezentele repere metodologice au ca scop facilitarea intervenției profesorului psihopedagog în activitatea specifică corectiv- compensatorie în clasa a XI-a prin sesizarea elementelor fie insuficient structurate/neabordate, fie deja predate/învățate, anticiparea unor eventuale probleme de învățare în contextul identificării unor discontinuități între achizițiile potențiale la sfârșitul clasei a X-a și cele așteptate la nivelul clasei a XI-a .

II. PLANIFICAREA CALENDARISTICĂ

Planificarea, ca activitate de organizare a actului educational - terapeutic-compensator, se concretizează în elaborarea planificării calendaristice, care cuprinde planificarea anuală și pe module a activităților, urmate de elaborarea programelor de intervenție.

Planificarea anuală poate fi realizată potrivit tabelului de mai jos:

Nr. Crt.	Domeniul de intervenție	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea pe module poate fi elaborată astfel:

Nr. Crt.	Domeniul de intervenție	Competențe specifice	Activități terapeutice	Nr. ore/ perioada	Observații

Planificarea pe module presupune parcurgerea următoarelor etape:

- realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- distribuirea conținuturilor pe unități de învățare;
- stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Având în vedere specificul activităților de *Terapii specifice*, proiectarea activităților educațional-terapeutice se realizează prin **planul de intervenție personalizat**. Acesta reprezintă un instrument educațional de planificare și programarea activităților educațional- terapeutice și de concentrare a intervențiilor, pe baza unui proces de identificare a capacităților, abilităților, competențelor elevilor cu dizabilități intelectuale și senzoriale.

Programul de intervenție personalizat cuprinde o primă parte care se referă la datele de identificare ale elevului, urmand, ca cea de a doua parte să descrie, pe scurt, dificultățile pe care le întâmpină elevul (acestea constituind rezultate ale evaluării complexe). Pe baza acestor rezultate se stabilesc prioritățile de intervenție, concretizate în activități cu caracter educațional- terapeutic- compensatoriu și structurate într-un program care cuprinde: competențe, conținuturi, precum și metode și mijloace de realizare.

Programul de intervenție personalizat poate fi structurat astfel:

PROGRAM DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Numele și prenumele:

Data și locul nașterii:

Domiciliul:

Școala/Instituția:

Clasa/Grupa:

Echipa de lucru:

☞ *Profesor:*

☞ *Prof. Psihopedagog:*

☞ *Psihodiagnostician:*

☞ *Asistent social:*

☞ *Părinte/Reprezentant legal: - mama:*

- tata:

Probleme cu care se confruntă copilul/elevul

Priorități pentru perioada (se specifică intervalul de timp):

Structura programului de intervenție personalizat:

Competențe	Conținuturi	Metode și mijloace de realizare	Perioada de intervenție	Criterii minimale de apreciere a progreselor	Metode și instrumente de evaluare

Evaluarea periodică:

☞ *Obiective realizate:*

☞ *Dificultăți întâmpinate:*

☞ *Metode cu impact ridicat - pozitiv:*

Metode cu impact ridicat - negativ:

Revizuirea programului de intervenție educațional-terapeutică (în funcție de rezultatele evaluărilor periodice):

Recomandări particulare:

Rolul și modul de implicare a părinților în program:

Revizuirea programului de intervenție se face în funcție de rezultatele evaluărilor periodice care consemnează obiectivele realizate, dificultățile întâmpinate, precum și metodele care au avut impact ridicat, fie el pozitiv sau negativ.

Model de Planificare calendaristică anuală pentru elevi cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate

Instituția de învățământ:

Avizat,
Director

Profesor:

Aria curriculară: **Terapii specifice și activități de recuperare și compensare**

Disciplina: **Terapii specifice și activități de recuperare și compensare**

Clasa: a XI-a

Nr. de ore: .....

Planificare calendaristică anuală

Anul școlar 2023-2024

Nr. Crt.	Domeniul de intervenție	Competențe specifice	Nr. ore	Observații
1	<i>Relațiile cu mediul</i>	<i>1.1 Exersarea contactului direct și activități cu obiecte/ ființe din mediul înconjurător</i>		
2	<i>Psihomotricitate</i>	<i>2.3. Dezvoltarea activităților motrice de manipulare și comportament de comunicare nonverbală și verbală</i>		

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT LICEAL TEHNOLOGIC SPECIAL

		2.4. Dezvoltarea conduitelor și structurilor perceptiv-motrice -		
3	Structurarea și dezvoltarea limbajului oral	3.1 Formarea și dezvoltarea capacității de comunicare prin limbaj oral 3.2. Dezvoltarea abilităților de exprimare emoțională în comunicarea verbală socială (lungime, adecvare, interlocutor		
4.	Limbajul scris-citit	4.1 Corectarea dislexo-disgrafiei		
5.	Exersarea proceselor psihice	5.1. Identificarea, recunoașterea, denumirea obiectelor/ ființelor 5.3. Dezvoltarea proceselor psihice (atenție, memorie, gândire)		
6	Tehnici de modelare comportamentală	6.1. Menținerea relațiilor interpersonale și contactul cu mediul social 6.3. Autocontrolul emoțiilor		

Model de planificare pe module, corespunzătoare structurii anului școlar 2023-2024, pentru elevi cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate

Instituția de învățământ:

Avizat,

Director

Profesor:

Aria curriculară: **Terapii specifice și activități de recuperare și compensare**

Disciplina: **Terapii specifice și activități de recuperare și compensare**

Clasa: a X-a

Nr. de ore: .....

Planificare pe module
Anul școlar 2023-2024

Nr. Crt.	Modulul	Domenii de intervenție	Compe tențe specifice	Activități terapeutice	Nr. ore/ perioada	Observații
Evaluare inițială					11-22.09.2023	
	Modulul I	Relațiile cu mediul Psihomotricitate	1.1 2.3 2.4.	-Exerciții de acțiuni directe cu obiectele/ ființele ("Colegii și profesoriimeii", Orașul în care studiez" Mergem la magazin să ne aprovizionăm") -Exerciții de identificare a școlii în comunitatea locală, strada, cartier, oraș -Exerciții pentru formarea capacității de operare cu forma, de folosire a formei: Sortarea și gruparea după formă și mărime, formă și culoare;	11.09-27.10.2023	

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT LICEAL TEHNOLOGIC SPECIAL

				<p>-Exerciții pentru formarea conduitei perceptiv-motrice de spațiu (spațiu fizic-spațiu cognitiv, în câmpuri specifice, lexic și grafic; în câmpul de configurație al mulțimilor; în câmpul de muncă; direcția într-un câmp spațial; zone de spațiu; aptitudini spațiale speciale):</p> <p>- Exerciții pentru recunoașterea și aprecierea unor distanțe (mărimi) în spațiul bidimensional (exerciții de încadrare a unor semne grafice între spațiile caietului; exerciții de măsurare cu rigla gradată; exerciții de schițare a unor planuri simple (planul clasei, al camerei copilului, al școlii); exerciții de reprezentare la scară; exerciții de citire a unor desene tehnice și a unor hărți ușoare);</p>		
Evaluare Modul I					23.10-27.10	
Modul II	Limbaș verbal și dezvoltarea vocabularului activ	3.1 3.2	<p>- Exerciții de analiză și sinteză fonetico-literară ale unui material verbal gradat ca dificultate (cuvinte bi-, polisilabice)</p> <p>-Despărțirea cuvintelor accesibile în silabe, cu precizarea poziției sunetului în cuvânt;</p> <p>-Exemplificări de cuvinte cu sunetul în poziție inițială;</p> <p>-Completare de cuvinte lacunare cu sunetul/ litera care lipsește;</p> <p>-Exerciții de integrare silabică;</p> <p>-Exerciții de realizare a corespondenței fonem-literă-grafem</p> <p>-Exerciții-joc de diferențiere auditivă și vizuală</p> <p>-Completare rebusuri cu cuvinte gradate ca dificultate</p> <p>-Exerciții de identificare a expresiilor mimico-faciale și gestuale (pe fața terapeutului și pe imagini sugestive);</p> <p>-Exerciții de asociere a imaginilor cu expresia mimico - facială adecvată;</p> <p>-Exersarea exprimării modelelor mimico-faciale și gestuale (bucurie, tristețe, furie, supărare, uimire etc) după indicație verbală;</p> <p>-Exerciții de audiere a unor povești terapeutice</p> <p>-Exerciții de asociere a conținutului verbal cu emoția adecvată;</p> <p>-Jocuri cu marionete, jocuri de rol cu oferirea de mesaje cu componentă verbală și mimico-gestuală.</p>	06.11-22.12.2023		
Evaluare modulul I I					18-22.12	
Modulul III	Limbaș scris-citit	4.1	-Exerciții de identificare auditivă a structurilor fonetice (propoziția, cuvântul, silaba, fonemul)	8.01-16.02.2024		

			<p>4.1</p> <p>4.1.</p>	<p>-Exerciții de identificare – diferențiere și fixare mnezică a literelor: -Exerciții de asociere fonem-literă-grafem: -Exerciții de citire a literelor mari și mici; -Exerciții de asociere fonem-literă-grafem: -Exerciții de compunere, citire și scriere de cuvinte mono/bi/plurisilalice cu literele însușite - Exerciții de diferențiere fonematică /grafică și vizuală a literelor care conduc la distorsiuni: „p-b”, „t-d”, „c-g”, „f-v”, „s-z”, „s-j”, „m-n”, „u-n”, „s-ș”, „l-i”, „a-o”; -Exerciții de scriere și citire a cuvintelor cu dificultăți specifice limbii române: Scrierea și citirea corectă a cuvintelor care conțin „m” înaintea lui „p” și „b”; Scrierea și citirea corectă a cuvintelor ce conțin diftongi și triftongi; Scrierea și citirea corectă a cuvintelor ce conțin litere duble: „ee”, „oo”, „nn”, „cc”; Scrierea și citirea corectă a cuvintelor ce conțin „ii” și „iii”. -Exerciții pentru sesizarea semnificației cuvintelor: sinonime, antonime, omonime (fără menționarea terminologiei lexicale): Jocuri didactice cu cuvinte cu același sens, cu sensuri opuse sau cu sensuri diferite în funcție de context). -Exerciții de lexie - grafie la nivel propozițional: Exerciții de lexie a propoziției dezvoltate/fraze; -Exerciții de citirea unui text scris în care se relatează întâmplări, fenomene diverse; -identificarea sinonimelor, antonimelor paronimelor unor cuvinte din text; -identificare cuvintelor cu aceeași formă, dar sensuri diferite (omonime); -Exerciții de transformare a propozițiilor simple în propoziții dezvoltate; - Exerciții de formulare a unor propoziții orale și scrise prin ordonarea cuvintelor; - Exerciții de completare a unor propozițiilor lacunare cu cuvintele potrivite; - Exerciții de ordonare logică a propozițiilor pentru redactarea unui scurt text; - - Exerciții de identificarea unor propozițiilor dintr-un text în care propozițiile nu sunt delimitate de semne de punctuație sau de cuvintele scrise cu literă mare; -</p>		
--	--	--	------------------------	---	--	--

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT LICEAL TEHNOLOGIC SPECIAL

				<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de alegere a variantei corecte în exerciții de tip adevărat/ fals; - Exerciții de identificare locului, timpului și a personajelor textului; 		
Evaluare modul III					12-16.02	
	Modulul IV	Exersarea proceselor psihice	<p>5.2.</p> <p>5.3.</p> <p>3.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de comparare a obiectelor și imaginilor ("Cum este!"); - Exerciții de comparare a obiectelor și imaginilor după similaritate: identic/ nonidentic, la fel/diferit ("Caută perechi!", "Potrivește", "Identifică umbra"). -Exerciții de atenție centrate în câmp perceptiv pe date auditive ("Vocea șoptită", "Localizarea zgomotelor", "Lectura labială", "Concus de sunete!", "Emitător de sunete", "Zgomot peste tot!"); -Exerciții de atenție centrate în câmp perceptiv pe date tactile("Colierul", transvazare). Memoria vizuală și auditivă -Exercițiu- joc de extragere/ adăugare a unui element dintr-un set de 3-4 obiecte percepute anterior("Ghici ce lipsește!", "Ce a plecat!", "Ce a venit!"); -Exercițiu- joc de formare a unor perechi de obiecte/ imagini("Formează perechi", "Caută la fel!", "Coșul cu..."); -Exerciții pentru memorarea vizuală a datelor simbolice("Recunoașterea numerelor/ literelor/ simbolurilor"); -Exerciții de memorare a unui set de numere/ litere("Repetă!", "Ce am spus!" , adresa/ număr de telefon); -Memorare de poezii și cântece. Gândirea -Exerciții de identitate personală ("Pe mine mă cheamă..."; "Eu sunt..."; "Eu am..."); -Dezvoltare program EU-TU- EL/ EA ("Eu sunt.../ Tu ești.../ El este...","Eu am.../Tu ai...El are....", "Familia mea", "Cine este Andrei?"); -Exersare program DA-NU- NU ȘTIU! ("Tu ești fată?", "Tu vrei....?"); -Exerciții pentru dezvoltarea capacității de orientare spațială însoțite de verbalizare, intuirea spațiului distinct de timp (aici- acolo, acum- apoi) ("Unde ești?", "Unde este baia?", "Unde este școala?", "Unde este cabinetul medical"); -Exerciții pentru înțelegerea serialității ("Ce urmează!" – formă, culoare, obiect, "Rame de tablouri", "Albastru, roșu, 	1.03-26.04.2024	

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT LICEAL TEHNOLOGIC SPECIAL

			4.3.	<p>verde”, ”Cum a fost făcut acest desen”, „Așază în ordine...! în funcție de obiect și culori,,): Ordine crescătoare/ descrescătoare (șir de numere); Momentele zilei prin raportare la programul propriu (“Ce pot face într-o zi?”), zilele săptămânii, lunile anului; -dramatizarea unor personaje, întâmplări din povești cunoscute/ texte citite;</p>		
Evaluare Modul IV					22-26.04	
	Modulul V	Tehnici de modelare comportamentală	6.4 6.5	<p>-jocuri psiho-educative -exerciții de oferire a unui răspuns adecvat în funcție de situația de comunicare; -exerciții de recunoaștere corectă a emoțiilor; -exerciții de recunoaștere a stimulilor/factorilor motivaționali; -activități pentru identificarea stimulilor sociali (atenția, lauda, aprobarea, recunoașterea valorii personale de către ceilalți. -lecturi psihoeducative pentru înțelegerea asupra comportamentelor pe care anumite emoții le determină;</p>	8.05- 21.06.2024	
Evaluare modul V					17-21.06	
<i>Evaluare finală</i>						

III. EVALUAREA GRADULUI DE ACHIZIȚIE A COMPETENȚELOR ANTERIOARE

Evaluarea elevilor cu dizabilități intelectuale se realizează în contexte diferite, atât prin metode tradiționale, cât și prin metode moderne de evaluare. Ea are o funcție puternic ameliorativă, întreg procesul educațional- terapeutic- compensatoriu adaptându-se permanent în funcție de rezultatele acesteia.

Având în vedere faptul că la activitățile de **Terapii specifice** nu se realizează aprecierea prin note sau calificative, va fi utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional- terapeutice- compensatorii.

Redăm, în cele ce urmează, un inventar al activităților de evaluare a diferitelor însușiri, procese și funcții psihice, însoțit de exemple de instrumente de evaluare.

Ariile/ Funcțiile investigate	Conținutul activității	Exemple de instrumente de evaluare utilizate
Psihomotricitatea	<ul style="list-style-type: none"> ■ Organizarea și dinamica motorie generală ■ Structurarea schemei corporale ■ Dominanța manuală ■ Lateralitatea 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Grilă de evaluarea abilităților psihomotorii
Dezvoltarea intelectuală	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stabilirea nivelului de dezvoltare intelectuală ■ Stabilirea nivelului operațional al gândirii: <ul style="list-style-type: none"> ➤ operații ale gândirii ➤ stadii de dezvoltare 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Matricile Progresive Raven (standard și color) ■ Evaluarea inteligenței la copiii și adolescenți WISC ■ Probe pentru nivelul de înțelegere, raport causal, concepte
Memoria	<ul style="list-style-type: none"> ■ Funcționalitate mnezică: <ul style="list-style-type: none"> ➤ pe analizatori: vizual, auditiv, tactil-kinestezic ➤ pe material verbal, numeric, convențional, imagistic, acțional, asociativ ➤ memorie spontană – voluntară ➤ memorie mecanică – logică ➤ volum, fidelitate, stocare, uitare 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Proba memorie auditivă, vizuală, Rey ■ Proba volum memorie - învățare 10 cuvinte ■ Povestire ■ Proba reactualizare cuvinte, imagini, gesturi, expresii, acțiuni ■ Probe de memorie
Limbajul	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dezvoltarea funcțiilor cognitive, comunicative ale limbajului: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nivelul dezvoltării vocabularului pasiv-activ ➤ Aspectul fonetic al limbajului ➤ Posibilități de verbalizare ➤ tulburări ale limbajului oral-scris ➤ comunicare nonverbală ➤ funcția de simbolizare și integrare: noțiuni, concepte, nivel de operare cu noțiuni școlare ➤ funcția de persuasiune și expresivitate 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Probe vocabular (pasiv – activ) ■ Grilă prelexie, pregrafie, competențe lingvistice ■ Probe verbale, nonverbale din testele de inteligență (noțiuni, concepte, nivel de operare cu noțiuni empirice)

Atenția	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nivelul de dezvoltare a atenției spontane și voluntare: <ul style="list-style-type: none"> ➤ observarea, ➤ concentrarea ➤ distributivitatea ■ Tipurile de atenție cu calități de funcționalitate pe analizatori: <ul style="list-style-type: none"> ➤ vizual, ➤ auditiv ➤ asociativ ■ Dificultăți, tulburări majore de concentrare 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Probe de atenție concentrată (Toulouse Pieron) ■ Probe de atenție distributivă (Praga) ■ Proba frânare voluntată ■ Proba punctare ■ Proba tapping ■ Labirinte simple ■ NEPSY
Temperamentul	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stabilirea tipului de temperament 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inventar Eysenck
Afectivitatea	<ul style="list-style-type: none"> ■ Reactivitatea emoțională, sistemul de reacții și sentimente ■ Nivelul de organizare a trăirilor afective: <ul style="list-style-type: none"> ➤ tipuri de trăiri- pozitive, negative ➤ forme stabile de dispoziții ➤ conduit relațional-valorice ■ Tulburările vieții afective 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Chestionare personalitate ■ Fabulele Duss
Caracterul	<ul style="list-style-type: none"> ■ Formarea imaginii de sine ■ Cunoașterea de sine ■ Trăsăturile de caracter constituite în forme de comportament ■ Operarea cu criteria valorice 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Probe proiective (om, casă, arbore, desen liber) ■ Probe situaționale ■ Completare fraze lacunare
Maturizarea socială	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nivelul dezvoltării autonomiei personale și sociale: <ul style="list-style-type: none"> ➤ deprinderi de autoservire, ➤ interrelaționare ➤ achiziții instrumentale ➤ comunicare social ➤ acțiune în mediu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Scale de maturizare socială ■ Scala comportamentelor de adaptare ■ Probe sociometrice, sociograme
Potențial de învățare	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nivelul potențialului de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Probe examinare dificultăți de învățare limbaj ■ Probe de cunoștințe generale ■ Grile evaluare competențe curriculare ■ Probe prelexie, pregrafie, competențe lingvistice ■ Probe precalcul,

La începutul anului școlar 2023 – 2024, se va realiza evaluarea inițială, al cărei rol este diagnostic și prognostic.

În cele ce urmează, se pot regăsi exemple de itemi de evaluare inițială pentru stabilirea intervențiilor de tip remedial/de recuperare, pentru fiecare competență specifică.

Profesorul va alege metoda de evaluare în funcție de competențele specifice care trebuie evaluate și va construi un instrument de evaluare adaptată acestora. După aplicarea probei de evaluare inițială și analiza rezultatelor, fiecare cadru didactic va decide, în funcție de situația specifică identificată, tipul de intervenție, de tip remedial/de recuperare.

Pentru realizarea evaluării inițiale, fiecare cadru didactic poate selecta din exemplele de itemi prezentate mai jos sau poate adăuga alți itemi în funcție de activitățile desfășurate și de particularitățile clasei.

Exemple de sarcini de evaluare:

Itemul 1

Domeniul de conținut: Terapia Tulburărilor de Limbaj
Competența specifică: Stimularea capacității de comunicare prin limbaj oral
<i>Item propus</i>
Cerința Completează propozițiile cu cuvintele potrivite
Observații: se consemnează calitatea execuției, alte aspecte

Itemul 2

Domeniul de conținut: Procese psihice
Competența specifică: Sinteza perceptuală
<i>Item propus</i>
Cerința Desenează ce îți amintești
Observații: se consemnează calitatea execuției, alte aspecte

Itemul 3

Domeniul de conținut: Tehnici de modelare comportamentală
Competența specifică: Autocontrolul emoțiilor
<i>Item propus</i>
Cerința Găsește soluția în această situație
Observații: se consemnează calitatea execuției, alte aspecte

IV. RECOMANDĂRI PENTRU CONSTRUIREA NOILOR ACHIZIȚII

În urma evaluării inițiale, după ce s-a constatat nivelul de achiziții al elevilor, profesorul psihopedagog se găsește în etapa de proiectare a activității terapeutice, a stabilirii formelor de terapie și intervenție psihopedagogică, în vederea recuperării și însușirii noilor achiziții.

În acest sens se asigură continuitatea curriculumului, a unei treceri optime de la un ciclu de învățământ la altul. Astfel, vor fi diversificate criteriile de structurare a conținutului, conform nivelului de dezvoltare atins de elev. În cazul în care se constată că nu a fost atins nivelul superior al competențelor stabilite, se vizează reluarea temelor și posibile activități remediale.

La clasa a XI-a învățământ liceal tehnologic special, dată fiind alocarea orară (3 ore/ săptămână), nivelul anticipat de achiziții și nivelul de competențe vizat conform particularităților de învățare ale elevilor, se recomandă ca activitățile de învățare să fie proiectate și realizate în contextual următoarelor coordonate:

- EVALUAREA PERSONALITĂȚII ȘI A COMPORTAMENTULUI
  - Prevenția comportamentelor negative și a situațiilor de criză
- EVALUAREA FUNCȚIONALITĂȚII ÎN CONTEXTUL ȘCOLAR ȘI SOCIAL
  - Deprinderi sociale

- IDENTITATE

- Comportamente proactive
- Capacitatea de decizie

- AUTOCONTROL EMOȚIONAL

- Comportamente dezirabile;
- Managementul conflictelor;
- Prevenția comportamentelor negative și a situațiilor de criză
- Fenomenul de bullying.

Exemple de activități care pot fi realizate pentru dezvoltarea competențelor insuficient structurate/consolidate pentru elevii cu deficiență mintală:

a

Terapie tulburărilor de limbaj:

• **Corectarea dislexo-digrafiei**

- Exerciții de identificare auditivă a fonemului
- Exerciții de identificare – diferențiere și fixare mnezică a literelor
- Exerciții de asociere fonem – literă – grafem
- Exerciții de compunere, citire și scriere de cuvinte mono / bisilabice (eventual, trisilabice) cu litere însușite
- Exerciții de lexie – grafie la nivel propozițional
- Exerciții de lexie – grafie la nivel de text

Procese Psihice

• **Dezvoltarea proceselor psihice**

- Atenția: Exerciții de găsire a diferențelor, Reconstruire după imagine
- Memoria vizuală și auditivă: Exerciții de extragere / adăugare a unui element, Jocuri de formare a unor perechi, Exerciții pentru memorarea vizuală a datelor simbolice
- Imaginația: Jocuri de construcție sau de asamblare în plan obiectual, Desene libere sau cu temă dată, Completare de desene lacunare; Exerciții de povestire după imagini;
- Gândirea: Exerciții de analiză și sinteză, Exerciții de comparare și clasificare, Exerciții de abstractizare și generalizare, Rezolvarea de probleme

• **Sinteză perceptuală**

- Joc realizare de puzzle din 50-100 piese: diferite povești, cifre;
- Joc- completări de imagini/ cuvinte/ propoziții/ povești lacunare.

Tehnici de modelare comportamentală

• **Dezvoltarea relațiilor interpersonale și contactul cu mediul social**

- Manifestarea comportamentului pe baza cunoașterii de sine și a anticipării comportamentului propriu

• **Autocontrolul emoțiilor**

- Stabilirea de relații cu cei din jur prin antrenarea în activități comune.

• **Reglare emoțională**

- Activități de experimentare a diferitelor emoții și de controlare a propriilor trăiri.

Exemple de activități care pot fi realizate pentru dezvoltarea competențelor insuficient structurate/consolidate pentru elevii cu deficiență mintală:

Terapie tulburărilor de limbaj:

Detalieri de conținut	Nr. Ore	Data	Activități de învățare	Evaluare
Formarea și exersarea abilităților de exprimare orală, corectă, clară, logică.	2		<ul style="list-style-type: none"> ○ Exerciții de descriere a unor imagini cu exprimare a unor acțiuni ○ Exerciții de povestirea a unei acțiuni, urmărindu-se includerea tuturor relementelor necesare unei comunicări coerente, expresive ○ Exerciții de mimă și pantomimă ○ Exerciții de inițiere a unui dialog pe baza unui suport imagistic <p>Exerciții de formulare a propozițiilor dezvoltate după imagini</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Observația sistematică - Evaluarea orală - Fișe de evaluare

Procese psihice:

Detalieri de conținut	Nr. Ore	Data	Activități de învățare	Evaluare
Exersarea proceselor psihice: atenția, memoria, gândirea, imaginația	1 oră		<p><i>Dezvoltarea atenției</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de atenție centrate în camp perceptiv pe date vizuale (Fii atent, Cuburile colorate, Urmărește traseul); • Exerciții de atenție centrate în camp perceptiv pe date auditive (Vocea șoptită, Concurs de sunete); • Exerciții de atenție centrate în câmp perceptiv pe date tactile (Colierul, transvazare); <p><i>Dezvoltarea memoriei</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • „Memorează cât mai mult și contruiește povestea”; • „Ghici ce lipsește?” • „Colorează așa cum îți amintești” • Jocul de memorie cu jetoane; <p><i>Dezvoltarea gândirii</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de alcătuire a unor obiecte din corpuri mai mici (“Păpușa demontabilă”; “Să construim din piese lego!”); • Alcătuirea unor figuri (siluete umane, scheletul unor obiecte familiare) din elemente mici (bețișoare, chibrituri, riglete, figuri geometrice); • „Cum este corect?” – dezvoltarea competenței de a clasifica anumite obiecte după criteriile alese; • “Găsește traseul!”; “Drumul șoricelului!”. 	<ul style="list-style-type: none"> - Observația sistematică - Evaluarea orală - Fișe de evaluare

			<p><i>Dezvoltarea imaginației</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Desene libere sau cu temă dată („Familia mea“, „Copacul înflorit“, „Casa“); • Completare de desene lacunare; • Exerciții de povestire după imagini; • „Jocul propozițiilor” • Proba „Torrence” cu temă dată sau temă la alegere; • „O întâmplare nefericită!”- compunere cu început dat; • „Ce a pățit Ionel?”- compunere cu sfârșit dat. 	
--	--	--	---	--

Tehnici de modelare comportamentală

Detalii de conținut	Nr. Ore	Data	Activități de învățare	Evaluare
Identificarea și adoptarea comportamentelor acceptabile social în mediul personal sau public	1 oră		<ul style="list-style-type: none"> • Jocuri de stimulare, dezvoltare a diferitelor tipuri de comunicare verbală, mimico-gestuală, augmentativă. <i>Comunicarea eficientă ; Dictează desenul</i> <i>Mai mult decât cuvintele; Povestea tuturor</i> • Jocuri și activități de grup, jocuri de rol. <i>Cooperarea în grup</i> <i>Povestea noastră despre prieteni</i> • Identificarea relațiilor grup, locul și rolul elevului în grupul clasă; Discuții tematice. <i>Păreră celorlalți</i> • Exerciții de expresie, exersarea comportamentelor dorite prin joc <i>Cum îmi controlez emoțiile?</i> <i>Conflictele</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Observația sistematică - Evaluarea orală - Fișe de evaluare

Pentru a valorifica utilizarea preponderentă a platformelor de învățare, se vor utiliza resurse digitale: platforme de învățare online (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Edmodo, Learningapps), mijloace de comunicare cu elevul (Whatsapp, Facebook/Messenger, email), aplicații online cu scop de învățare (Kahoot, Padlet, Livresq), aplicații pentru comunicarea colaborativă online (Meet, Skype, Zoom). De asemenea, se vor folosi resurse educaționale deschise, valide/validate din punct de vedere educațional.

Site-uri utile:

- <https://digital.edured.ro/>-portal cu lecții, materiale cu caracter metodic, surse de informare și instrumente utile (gratuite) în procesul educațional
- <https://eduonline.roedu.net/> -bibliotecă digitală gratuită
- www.pinterest.com,
- www.happinessishomemade.net,

- www.MontessoriFromtheHeart.com,
- [www.Artycraftykids](http://www.Artycraftykids.com),
- www.kidscraftroom.com,
- <http://fiseprescolari.blogspot.ro>,
- www.revistaHAPPY.ro,
- joc-de-copii.blogspot.com

Activitățile de învățare, indiferent de modul de realizare a acestora, vor viza însușirea de competențe personale, sociale, școlare și profesionale care susțin dezvoltarea armonioasă a personalității, incluziunea socio-profesională a elevilor cu cerințe educaționale speciale. Aceste activități se adresează elevilor aflați în diverse stadii ale procesului educațional, având ca direcții de intervenție dezvoltarea globală a personalității, compensarea dizabilității și ameliorarea comportamentelor indezirabile.

Exemple de activități de învățare care utilizează resurse online:

Mediul online oferă o diversitate impresionantă de materiale didactice. Oricât de atrăgătoare este ideea de a utiliza aceste resurse, apare o nouă „provocare”: selecția materialelor. Ele trebuie să se ridice la anumite standarde de calitate și să răspundă obiectivelor lecției, competențelor vizate la nivelul unității de învățare. Oferim aici câteva resurse testate care s-au dovedit utile, ușor de utilizat, de bună calitate și apreciate de elevi:

- <https://wordwall.net/ro-ro/community>
- <https://library.livresq.com>
- <https://learningapps.org>

V. ADAPTAREA LA PARTICULARITĂȚILE/CATEGORIILE DE ELEVI CU DIZABILITĂȚI

La debutul clasei a XI-a, pentru elevii cu cerințe educaționale speciale este foarte importantă etapa de cunoaștere interpersonală și de creare a unei atmosfere securizante la nivelul grupelor terapeutice formate în urma diagnosticului diferențial, cât și la nivelul clasei. Aceasta include facilitarea autocunoașterii, realizată în grupul de copii cu CES, stabilirea contactului și apropierea dintre participanți. Activitățile realizate la această etapă oferă copiilor posibilități de explorare a caracteristicilor personale și de exersare a diferitelor modalități de exprimare a personalității. În această etapă se încearcă valorificarea caracteristicilor pozitive ale copiilor, crearea unei ambianțe în care fiecare să se simtă valoros, respectat și apreciat, stabilirea unei atmosfere prietenoase, de ajutor reciproc, de încredere, bunăvoință și comunicare deschisă.

În continuare, activitățile se bazează pe tehnici și exerciții orientate spre formarea unor abilități de adaptare psihosocială a copiilor cu CES, accentul fiind pus pe dezvoltare și pe autoreglare, pe optimizarea comportamentului, ceea ce include dezvoltarea încrederii în sine, a respectului de sine, a asertivității, comunicării verbale și nonverbale, a cooperării, inițiativei, creativității, spontaneității, precum și îmbunătățirea capacităților de relaționare și integrare socială.

Pentru a atinge cu eficiență maximă obiectivele din planurile de intervenție personalizată, activitățile de terapie corectiv-compensatorie se realizează, de regulă, individual, cu fiecare elev în parte și se desfășoară în cabinete dotate cu toate materialele/adaptările necesare pentru a susține intervenția. În situația în care activitățile nu pot fi desfășurate individual (de exemplu, dacă există un număr foarte mare de elevi arondați unui profesor psihopedagog), se recomandă formarea unor grupuri mici (doi, maxim 3 elevi), formate pe criterii de similaritate a deficienței și implicit, similaritate a intervenției terapeutice. Spre

exemplu, pot fi formate grupuri din elevi care au același tip de deficiență și vor fi incluși în același tip de activități pe parcursul intervenției.

În organizarea activităților de terapie desfășurate față în față, eficacitatea intervenției poate fi îmbunătățită semnificativ de o serie de factori care țin de mediul de învățare, factori printre care menționăm:

- Utilizarea unui spațiu special adaptat pentru specificul activității respective;
- Utilizarea unor materiale adecvate specificului activităților de intervenție;
- Adaptarea activităților la disponibilitățile fizice și psihice ale beneficiarilor (evitarea unor activități prelungite care să inducă starea de oboseală sau a unor activități prea scurte care nu permit atingerea nivelului de dezvoltare);
- Conceperea unui orar care să respecte particularitățile de dezvoltare ale fiecărui beneficiar, în parte; la conceperea orarului se va ține cont atât de necesitățile care impun frecvența intervenției (pentru o intervenție intensivă unii elevi pot beneficia de una-două ore pe săptămână în timp ce alții care necesită doar consolidarea sau evaluarea periodică a unor abilități pot beneficia de intervenții mai distanțate în timp (ex: o oră la două săptămâni). De asemenea este foarte important momentul din zi în care se desfășoară orele de terapie. În acest sens vor fi evitate perioadele din zi în care elevul poate fi obosit din punct de vedere fizic/vizual/cognitiv (imediat după unele ore de curs mai solicitante sau seara, când oboseala poate fi mai pregnantă).
- Captarea și susținerea unei motivații intrinsece din partea elevilor beneficiari prin utilizarea unor metode interactive/ dinamice și a unor materiale de învățare adaptate nivelului de dezvoltare al acestora; În acest sens, activitățile vor fi concepute astfel încât să respecte nivelul de dezvoltare cognitivă al beneficiarilor și să mențină o stare de motivație implicită a acestora. Într-o abordare ideală a acestui concept, activitățile pot fi concepute astfel încât să mențină și să dezvolte achizițiile cognitive pentru fiecare elev beneficiar în parte. De asemenea, adecvarea tipului de activitate la nivelul cognitiv de dezvoltare al fiecărui elev în parte va duce la evitarea unor situații în care stimulii pot fi prea ușor de parcurs sau prea complicați pentru a fi procesați. Este esențial ca beneficiarul să înțeleagă sarcina de lucru, să fie motivat să se implice în aceasta.
- Crearea unui cadru emoțional propice pentru învățare. În condițiile în care mediul în care se desfășoară activitatea de terapie corectiv compensatorie este unul destins, relaxat, în care beneficiarul se poate relaționa la nivel personal cu terapeutul, se creează condițiile prin care eficiența activității de terapie corectiv compensatorie are toate șansele să crească. Prin crearea unui astfel de mediu, elevii pot percepe, spre exemplu activitățile de terapie ca fiind niște jocuțe foarte interesante și implicit, cabinetul de terapie ca fiind un loc în care se pot relaxa după o zi de școală prin intermediul unor activități captivante.

Programele de remediere sunt concepute pentru a reduce decalajul dintre abilitățile și competențele pe care le deține un elev la un moment dat și abilitățile și competențele care ar fi trebuit dobândite până în acel moment.

În activitățile corectiv – compensatorii raportarea performanțelor este strict longitudinală, făcându-se referire doar la abilitățile și competențele potențiale ale fiecărui elev, nicidecum apelând la comparații transversale, între elevii aparținând aceleiași clase, sau chiar între elevii cu același tip de dizabilitate. Standardele și indicatorii de performanță sunt greu de stabilit și de urmărit în acest caz.

Timpul alocat pentru activitățile remediale depinde de complexitatea abilității de dobândit. El poate varia de la 1 oră la câteva săptămâni, cu mențiunea că planul remedial va fi revizuit la nevoie, ori de câte ori situația o impune.

Toate aceste caracteristici pot fi luate în considerare în organizarea activităților de terapie corectiv-compensatorie, încă de la etapa de concepere a planurilor individualizate de servicii și a programelor de intervenție personalizată. Principiul general de care se va ține cont este cel al adaptării mediului de învățare pentru a răspunde nevoilor specifice ale fiecărui beneficiar.

Feedback-ul acordat elevului este foarte important. Este util ca la sfârșitul fiecărei activități profesorul să aloce timp unei scurte discuții cu elevul pentru a identifica aspectele pozitive, dar și dificultățile întâmpinate în vederea stabilirii obiectivelor pentru întâlnirea următoare.

VI.BIBLIOGRAFIE:

- Anca, M. (2007). *Metode și tehnici de evaluare a copiilor cu CES*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană;
- Băban, A.(coordonator) (2001), *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, BCU Cluj-Napoca;
- Opre Adrian (coord.), Magdalena Balica, Ramona Buzgar, Daniela Dumulescu, Bianca Macavei, (2020) *Dezvoltare socială și emoțională. Ghid pentru licee*, București;
- Preda, V.(2014). *Abordări terapeutice ale limbajului. Perspective actuale*, Universitatea Babeș - Bolyai, Cluj –Napoca;
- Verza, E. (1983). *Disgrafia și terapia ei*. București: E.D.P.
- Verza, E. (1997). *Dislalia și terapia ei*. București: E.D.P.
- Verza, E. (2003), *Tratat de logopedie*, vol. I, Editura Humanitas, București
- Verza, E., Verza, F.E. (2011). *Tratat de psihopedagogie specială*, Editura Universității, București,;
- Vlad, M.,& al.(2003). *Programa cadru pentru Consiliere, asistență psihopedagogică și orientare școlară și profesională, pentru elevi cu deficiență mintală*, București, 2000;
- Vrăsmaș, E., Oprea V.(coord), *Set de instrumente, probe și teste pentru evaluarea educațională a copiilor cu dizabilități*, Editura MarLink., București;
- Windy Dryden, Raymond DiGiuseppe, (2003), *Ghid de terapie rațional-emoțională și comportamentală*, Editura RTS, Cluj-Napoca;
- ***Anexele nr. I și II la Ordinul ministrului educației nr. 3.702/2021 privind aprobarea programelor școlare pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial, Vol I, Monitorul Oficial al României, Nr. 520 bis, 19 mai 2021- Disponibile la: https://rocnee.eu/sites/default/files/2021/curriculum/Programe-scolare-invatamant-special_OME_3702_2021.pdf

AUTORI:

Coordonator ME – prof. MITRAN LIANA MARIA

Cadru didactic	Unitatea școlară de proveniență
Munteanu Diana	ISJ Timiș
Novac Mioara	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă „Paul Popescu Neveanu” Timișoara
Gunaru-Stan Alexandra Simona	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă „Paul Popescu Neveanu” Timișoara
Vese Alina	Liceul Tehnologic Special Nr.1 Oradea